

אוצר הליכות

♦ ראש השנה תשפ"ו ♦

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצוק"ל

שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברכפלד - מודיעין עילית

ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א

ראש כולל ישיעות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

ערב ר"ה

א. בסליחות שאומרים בערב ראש השנה קודם אור היום אומרים נפילת אפים, ואף אם נמשך ביום (משנ"ב סי' תקפ"א סק"ב). ואף אם יש חתן או בעל ברית וסנדק, היות שנפילת אפים דסליחות הוא חלק מנוסח סליחות המקובל, (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נ"ד) אבל בתפילת שחרית אין אומרים נפילת אפיים, (שו"ע סי' תקפ"א ס"ג). ואם התחילו לאחר עלות השחר אין אומרים נפילת אפים ומקצרים הסליחות מפני החתן ובעל הברית ומסיימים ב"כי לה' אלו קינו הרחמים והסליחות. (הליכות שלמה פ"א ס"ה ועיי"ש עוד בענין חתן)

ב. נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה (קש"ע סי' קכ"ח סט"ז). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל והיה מעוטר בטלית ותפילין דר"ת (ג' הליכות הלוי).

ג. מכבסין ומסתפרין^[1] בערב ראש השנה אע"פ שהוא יום הדין (סי' תקפ"א ס"ד), להראות שאנו בטוחים בה' יתברך שיעשה לנו נסים ויצדיק אותנו במשפט (מט"א אות נ').

ד. יש נוהגים לקנות סכין חדש בערב ראש השנה וישחיוזו והוא סגולה לפרנסה^[2], (בשם הרה"ק מהרי"א זצוק"ל מזידיטשוב טעמי המנהגים מהדורת אשכול עמוד קי"ח בשם סגולות ישראל).

ה. האחרונים האריכו האם יש דין שמחה בר"ה^[3], המחבר (סי' תקצ"ז סק"א) כתב "אוכלים ושותים ושמחים ואין מתעניין בר"ה ולא בשבת שובה". וכ' המשנ"ב (סק"א) דר"ל אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של ושמחת בחגך שייך גם בו.^[4]

ו. יש נוהגים ללכת לבית הקברות בערב ראש השנה ולהרבות שם בתחינות, מפני ששם מקום מנוחת הצדיקים והתפילה מתקבלת שם יותר^[5]. אך אל ישים מגמתו נגד המתים, אלא יבקש מהשם יתברך שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר (רמ"א סי' תקפ"א ס"ד, משנ"ב סק"ז)^[6]. ואפשר לילך גם אחר חצות היום, ויאמר רק פרקי תהילים (קיצור דברי סופרים פס"ב הערה ה', וכן ראיתי בשם הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל).

[1]. כשמסתפר יכוון לקיים מל"ת "לא תקיפו פאת ראשכם" שהם ב' מצוות, ו"פאת הזקן" שהם ה' מצוות. וכן מצוות "ובחוקותיהם לא תלכו" ו"לא ילבש". ומ"ע דרבנן לכבוד יו"ט (יסוד ושורש העבודה, כף החיים סי' רל"ב). יש להזהר להסתפר קודם חצות (מט"א אות נ'). ואם זמנו בהול יכול להסתפר גם לאחר חצות (סי' רנ"א ס"ב, משנ"ב סק"ז). מי שאינו לו פנאי יכול להסתפר ביום שלפניו (מט"א תרכ"ה ס' י"א).

[2]. בספר טעמי המנהגים מהדורת אשכול עמוד שיא מביא בשם הרה"ק מלובלין זצ"ל להיות בראש השנה בכיסו סכין חד וחלק, נגד השם של פרנסה המרומז בס"ת של פותח את ידיך עיי"ש.

[3]. עיין שאגת אריה (סי' ק"ב) וחת"ס (שו"ת סי' קס"ח). בשו"ע הרב סי' תקכ"ט (ס"ו) כתב שאין בו דין שמחה רק כבוד ועונג, אבל בס' תקצ"ז ס"א כ' "מצוה לאכול ולשתות ולשמוח בר"ה..". וצ"ב. מרנא הגר"ק זצ"ל בשונה הלכות לא העתיק את דברי המשנ"ב של שמחה. ועיין בשו"ת דברי יציב סי' רכ"ח סק"ה שמסיק להלכה דיש חיוב שמחה.

[4]. ונוהג אני לשלוח מנות לעניים ערב ר"ה כדכתיב 'לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו' וכתב 'וילכו כל העם לאכול ולשתות ולשלוח מנות' (פרי חדש או"ח תקפ"א סוף סק"ד).

[5]. עיין בהגהות אלף המגן ס"ק קי"ג בשם השל"ה זצ"ל "ועוד כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו" עיי"ש. ועיין בשו"ת מנחת אלעזר ח"א ס"ח זצ"ל "רק שמתפללים להשי"י בסתם, והבית הקברות הוא מקום משכנות צדיקים וחסידים, והם שומעים התפלה ומעלים אותה בזכותם, וזהו כדי שיבקשו עלינו המתים רחמים" עיי"ש.

[6]. וכתב הקיצור שו"ע (סי' קכ"ח ס"ג) "ונותנים שם צדקה לעניים ומרבים בתחנונים לעורר את הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה שימליצו טוב בעדנו ביום הדין. וגם מחמת שהוא מקום קבורת הצדיקים המקום הוא קדוש וטהור והתפילה מקובלת שם ביותר בהיותה על אדמת קודש. ויעשה הקב"ה חסד בזכות הצדיקים... - כשבא אל בית הקברות אם לא ראה את הקברים שלושים יום צריך לברך אשר יצר אתכם בדן וכו'. כשבא אל הקבר יש לו לומר יהי רצון שתהא מנוחתו של (פלוגי)

שיעורי לימוד

בארבעת המינים בשילוב מצגת ייחודית להלכה למעשה

מפי המומחה הנודע

הרה"ג ר' אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א

לכוללים ולישיבות

לפרטים: 0556737600

ז. נוהגים לטבול בערב ראש השנה משום טהרה ופרישה, וראוי לטבול סמוך ליו"ט, ועל כל פנים לא לפני שעה קודם חצות [7] (רמ"א סי' תקפ"א ס"ד, משנ"ב סק"ו). בשו"ת קנה בשם (ח"ד סי' כ"ט) כתב (ע"פ ס' עץ חיים שער הכוונות) שאפשר לטבול משעתיים קודם חצות.

לבדוק בכיסוי שאין מוקצה

א. מצוה למשמש בכיסו בערב יום טוב שלא יהא בהם דבר מוקצה, ובפרט אלו שנוסעים מביתם לבושים בבגדי שבת (מט"א). וראה מג"א סי' רנ"ב סק"ו, ומשנ"ב סק"ה).

הדלקת הנרות

א. ראוי להדליק נר שזמן הבעירה שלו הוא 30 שעות כדי שיוכלו להעביר ממנו אש בליל יום טוב שני להדלקת הנרות, שהרי אסור להדליק אש חדשה ביום טוב. וכן ראוי להכין מבעוד יום את כל הפתילות [פתיל צף וכדומה] לצורך שני לילי טוב, וכתב מרנא השבט הלוי זצ"ל 'ואני לעצמי נהגתי להכין הכל לפני יום טוב'.

ב. מנהג יפה הוא לתת מעות לצדקה קודם הדלקת הנרות, ולהתפלל על יוצאי חלציה לתורה ומעשים טובים [8] (קיצוש"ע סי' ע"ה ס"ב).

ג. זמן הדלקת הנרות ביו"ט: יש הנוהגים להדליק קודם כניסת החג כמו בערב שבת [9]. ויש הנוהגים להדליק בליל יום טוב סמוך לסעודה. ומי שאין לו מנהג מתי להדליק, ידליק בערב יו"ט כמו בערב שבת (מט"א סי' תקצ"ט ס"ט). וכך היה מנהגו של מרנא השבט הלוי זצ"ל להדליק כמו בערב שבת. אבל נהגו ביו"ט לברך קודם הדלקה [10] (הגש"פ-שבה"ל).

ד. אלו הנוהגים להדליק הנרות בליל יו"ט סמוך לסעודה, ידליקו על ידי נר שהוכן מבעוד יום, ואחר ההדלקה אסור לכבותו אלא יניחוהו ויכבה מאליו, וה"ה גפרור.

ה. המדליקה נרות מגפרור או נר וכבה הגפרור או הנר, אסור להדליק שוב מהנר שהודלק לכבוד יו"ט או שבת, אלא תדליק גפרור מחדש, או מנר שהוכן לכך מבעוד מועד שאם יכבה ידליק ממנו, (סי' רס"ג משנ"ב סק"ד). וביו"ט בצורך גדול שאין אש אחר יכולה להדליק הגפרור מהנרות, וכ"ז בשמן אבל בנרות חימום וכדומה תדליק מהנרית השניה, (סי' קנ"ד סי"ג ברמ"א, משנ"ב סק"ו, ש"כ פמ"ד סי"א).

ו. תברך 'להדליק נר של יום טוב' וברכת 'שהחיינו' [11].

ז. איש המתגורר לבד בחג, ועושה קידוש לעצמו, לא יברך שהחיינו בהדלקת הנרות של יו"ט אלא יברך רק ברכה על הנרות (מט"א סי' תקצ"ט ס"ט) [12].

ח. וכן אישה המתגוררת לבדה בחג ועושה קידוש לעצמה, לא תברך שהחיינו בהדלקת הנרות של יו"ט אלא בקידוש. ואם בירכה בהדלקת הנרות לא תברך שוב בקידוש [13]. אבל אם מוציאה בקידוש נשים אחרות שלא הדליקו נרות, אף אם בירכה שהחיינו בהדלקת הנרות, מ"מ תברך שוב שהחיינו בקידוש להוציאן.

ט. איש או אישה שהדליקו נרות וטעו בנוסח סיום הברכה, ואמרו להדליק נר של שבת - במקום של יו"ט. אם תיקנו את עצמם תוך כדי דיבור ואמרו להדליק נר של יו"ט אינם צריכים לברך שוב. ובדיעבד מועיל אם תיקנו עצמם במילים "של יום טוב". אבל אם נזכרו לאחר כדי דיבור, צריכים לברך שוב כדין. ועדיף להוסיף נר ולהדליקו על ידי נר הדלוק כבר, והברכה על הנר הנוסף תפטור גם את הנרות הקודמים שהדליקו (שערי ימי פסח-להגר"י טשזנר שליט"א ע' רפ"ז).

הקבור פה בכבוד וזכותו יעמוד לי. כשמשלים ידו על הקבר יש לשים יד שמאלו דוקא ולא ימינו, ויאמר את הפסוק: "וְנָחָה ה' תְּמִיד וְהִשְׁפִּיעַ בְּצִחְצִחוֹת נְפִשָּׁה וְעֲצָמוֹתֶיהָ יִחְלִין וְהִיָּיתָ כְּגִן רִחוֹ וְכַמְצָא מִמֶּנִּי אֲשֶׁר לֹא יִכָּבְדוּ מִיָּמַי" תשכב בשלום ותישן בשלום עד בוא מנחם משמיע שלום. [וכשמשלים ידו יכוין בפסוק 'ונחך' שיש בו חמש עשרה תיבות כמנין קשרי היד]. אין לילך על קבר אחד שני פעמים ביום אחד. הקורא כתב שעל גבי המצבה אם הוא כתב בולט קשה לשכחה. וסגולה שלא יהא קשה לשכחה לומר אהבה רבה עד וליחידך באהבה". וע"ע בס' חיים וברכה למשמרת שלום אות ק (ב) דנוהגים ללכת בחודש אלול, וע"ע אמרי פנחס (עולם ומלואו) אות צ"ה.

[7]. שאז מתחיל להתנוצץ קדושת היום. כתב המט"א דיטבול ג"פ. וכתב שם אלף המגן כוונת הטבילה להיטהר לכבוד היום, ולהשליך מעליו כל זוהמתו ומחשבותיו אשר לא טובים כי טהרת הגוף במקוה הוא סגולה נפלאה לטהרת הנפש.

[8]. אשה קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות ההפסדה של יום ראשון דראש השנה, וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בכונה (קיצוש"ע סי' ע"ה ס"ב). כתב הפלא יועץ בס' חסד לאלפים סי' רס"ג שאף האיש יתפלל עליו ועל יוצאי חלציו בשעה שמכין את הנרות שיהיו מאירים בתורה ובמצות, ואף כתב תפילה על כך. מובא בסוף ספרי אוצר הליכות-מועדים עיי"ש.

[9]. נשים הנוהגות לברך ברכת 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות של יו"ט, והן מדליקות לפני השקיעה, אינן יכולות להתנות תנאי שאינן מקבלות יו"ט במקום הצורך כמו בשבת (ש"כ פמ"ג סכ"ג).

[10]. מתי לברך בהדלקת נרות דיו"ט? האם כמו בשבת אחר הדלקת הנרות, או קודם הדלקת הנרות כמו בכל מצוה קודם עשייתה - רק שבשבת אי אפשר מפני שמקבלת שבת בברכתה? המט"א (סי' תרכ"ה ס"ג). וכן נקט המשנ"ב סי' רס"ג סק"ז לברך קודם הדלקה, המנהג אצל מרנא השבט הלוי זצ"ל לברך ביו"ט שחל בימות החול קודם הדלקת הנרות (הגש"פ-שבה"ל) ועיין בספרי "אוצר הליכות" עמוד ל"א עיי"ש.

[11]. עיין משנ"ב סי' רס"ג סק"ג "שבמקום שנהגו אין למחות בידן". וכתב שאילת יעב"ץ ח"א סי' ק"ז שאין זו ברכה לבטלה שלא גרע הדבר ממי שמברך ברכת הזמן מיד בכניסת החג שלא על הכוס.

[12]. ולעשות מלאכה אחרי הדלקת הנרות טוב להתנות (שו"ע סי' רס"ג משנ"ב סקמ"ב). ויברך ואחר כך ידליק (ביאור"ל שם ד"ה אחר).

[13]. בספר ברכת הבית (שער מ"ה א' כ"ו) כתב שאשה המקדשת לעצמה תברך שהחיינו בשעת הקידוש. וכן

י. האוכלים סעודת ליל יו"ט בבית אחד וישינים בבית אחר, ידליקו הנרות במקום שאוכלים, ואם מדליקה את הנרות שלא במקום הסעודה, והמקום מואר לא מהנרות, תמתין שם שיעור זמן שתהנה מהנרות או שידלקו הנרות עד שיחזרו ללון שם וישהו לאורן, (סי' רס"ג ס"ט, ועיין בספרי "אוצר הליכות" עמוד ל')

תפילת מנחה

א. יתחזק להתפלל תפילת מנחה של ערב ראש השנה בכוונה עצומה מאחר שהיא התפילה האחרונה בשנה (מט"א סי' תקפ"א סקנ"ו)^[14].

ב. יטול ידי קודם תפילת המנחה ואף שאינו יודע אם נתלכלך (אלף המגן סי' תקפ"א ס"ק קל"ד). כדין הכנה לתפילה.

ג. הנוהגים בכל ערב שבת לומר מזמור 'הודו לה' (תהילים ק"ז), יאמרו גם בערב ראש השנה (מטה אפרים סי' תקפ"א ס' מ"ז). וכן נהגו בבית מדרשו של מרנא השבט הלוי זצ"ל (לוח שבה"ל ועיין שם הטעם).

תפילת מעריב

א. אם מסופק אם אמר המלך הקדוש חוזר, אך אם אמר את כל הנוסח של 'ובכן תן פחדך' ומסופק אם סיים המלך הקדוש אינו חוזר, מפני שמסתבר שאמר את הנוסח של ימים אלו (חיי אדם כלל כ"ח סק"ח, כה"ח סי' תקפ"ב סק"ו, ועיין במשנ"ב סק"ד).

ב. אחר תפילת שמו"ע אומרים לדוד מזמור [תהילים פרק כ"ד] והוא מסוגל שלא יחסרו מזונותיו כל השנה (מט"א סי' תקפ"ב ס"ג). ויאמרו בכוונה עצומה ובנעימה (שם סכ"ג).

ברכת שנה טובה

א. לאחר התפילה נוהגים שכל אחד מברך את חברו 'לשנה טובה תכתב' (טור ורמ"א סי' תקפ"ב). וכתב המגן אברהם (סק"ח) דיש לומר גם כן 'ותחתם'^[15], ובאלף המגן הוסיף 'לאלתר לחיים טובים ולשלום' אולם דעת הגר"א וכן ושו"ע הרב דאין לומר 'ותחתם', (אבל בסדרו כתב הנוסח 'ותחתם'). לאישה אומר 'תכתבי' וכו'.

ב. יכול לאחל לחברו עד חצות של יום א' דראש השנה (מג"א סק"ח). אולם דעת ה"ט"ז (סק"ד) ושו"ע הרב דיכול לאמרו גם בליל שני עד חצות יום ב' דראש השנה, אבל אחר חצות יום ב' אין לאמרו לפי שכבר הסתיימה הכתיבה (שו"ע הרב סי' ז', פרמ"ג א"א ח', וע"ע א"ר סי' תקצ"ו סק"ב).

קידוש ליל א'

א. סדר הקידוש: ברכת הגפן, ברכת הקידוש של ר"ה, ושהחיינו^[16].

ב. כתב מרנא השבט הלוי זצ"ל (ח"ג סי' ט"ט) שהגשים שהדליקו נרות ובירכו שהחיינו לא יענו אמן על ברכת 'שהחיינו' בקידוש משום שעניית אמן הוי הפסק בין הקידוש לשתייה. וכל שכן אם יוצאות בברכת הגפן מהמקדש דהוי הפסק בין ברכת הגפן לשתייה. ובדיעבד אם ענתה אמן אינו הפסק. [הנהגת מרנא השבט הלוי זצ"ל לתלמידיו, דברכת בורא פרי הגפן תאמרנה הנשים בכל שבת ומועד בעצמן (ח"ח סי' רפ"א)].

מנהגי סעודת ליל יו"ט

א. נוהגין לטבול פרוסת 'המוציא' בדבש^[17], ואומרים 'יהי רצון שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה' (קיצוש"ע סי' קכ"ט ס"ט, מט"א). מרנא השבט הלוי זצ"ל טבל את פרוסת 'המוציא' רק בדבש ולא במלח (לוח שבה"ל)^[18].

ב. איתא בש"ס (הוריות י"ב). "השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש בריש שתא למיכל קרא רוביא כרתי סילקא ותמרי", וכן נפסק בשו"ע (סי' תקפ"ג ס"א). ואם אינו יכול לאכול [למשל אם יש חשש תולעים] יכול להסתכל ולומר יהי רצון (כף החיים סי' תקפ"ג סק"ו, עיין בגמ' הוריות יב. 'יהא רגיל למיחזי בריש שתא').

מורים מו"ר הגרי"מ שטרן הגרמ"ש קליין והגרש"א שטרן שליט"א, וכן הוא בלוח א"י (להגרי"מ ט). ועיין בשע"ת סי' רס"ג סק"א ומשנ"ב סק"ג שמה שנהגו הנשים לברך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות אין לזה יסוד ואין למחות בידם.

[14]. איתא בברכות ו': "אמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו הנביא לא נענה אלא בתפילת המנחה". **כתוב בחידושי הרי"ם** "ברגעים האחרונים אפשר עוד לתקן את כל השנה ע"י תשובה אמיתית מתוך עומק הלב".

[15]. וביאר שם המגן אברהם דמה שנוהגים לומר לשנה טובה **תכתב ותחתם** ובתפילה אומרים רק וכתבנו ולא וחתמנו, הוא משום שכל אחד מחזיק את חברו לצדיק גמור שנחתם לטובה כבר בליל ראש השנה, משא"כ בתפילה שכל אחד מבקש על עצמו אומר רק וכתבנו כיון שאינו מחזיק עצמו לצדיק גמור אלא לבינוני שאינו נחתם עד יום כיפור. וכעין זה כתב בט"ז סק"ד.

[16]. איתא בשם הרוקח **בנוסח הברכה אומרים: שהחיינו** - כנגד הללי נפשי את ה', **וקיימנו** - אהללה ה' בחיי, **והגיענו** - אזמרה לאלקי בעודי (מ' שו"ע הרב ע' תפ"ו).

[17]. **כ' הלקט יושר** (הל' ר"ה) "דבש דבורים הוא מן המובחר כי הדבורים דמי למשפט כי עושים נקמה לפעמים כמו שמוכח מן הפסוקים (תהילים פר' קי"ח פ' י"ב), ומה שיוצא מהן הוא מתוק, והוא סימן שאנו יוצאין ממידת הדין למדת הרחמים".

[18]. כך היה נוהג בחודש תשרי בשבתות ביו"ט והושע"ר לטבול בדבש ולא במלח. ואמר **מרנא השבט הלוי זצ"ל** שמקפיד שלא לברך המוציא עד שיהיה מלח על השולחן אף כשאין מטבל בו. וכן היה נוהג בכל ליל שבת ויו"ט כמנהג החת"ס שלא לטבול במלח, דמלח כנגד מליחת הקרבנות ובשבת אין קרבים איברים ופדרים של חול ואין מליחה בליל שבת (מבית לוי). ועיין שו"ת שלמת חיים

ג. בטור (סי' תקפ"ג) הוסיף 'למיכל' אתרוגא" [19] קרא רוביא' וכו'.

ד. נוהגים לאכול תפוח עץ מתוק [20] בדבש [21] ואומרים 'תתחדש עלינו שנה מתוקה' [22] (רמ"א סי' תקפ"ג ס"א).
ויברך על התפוח ולא על הדבש לפי שהדבש טפל לתפוח (מג"א סק"א).

ה. יש אוכלים רימון ואומרים 'נרבה זכויות כרימון' (רמ"א סי' תקפ"ג ס"א). מנהגו של מרנא השבט הלוי זצ"ל שלא היה אוכל רימון בלילה הראשון, כדי שיוכל לברך עליו שהחיינו בליל ב' (ג' הליכות שבט הלוי).

ו. אוכלים ראש כבש, כדי לומר 'נהיה לראש ולא לזנב' ולזכר אילו של יצחק, ואם אין ראש כבש יאכל ראש בעל חי אחר [23] בכדי שיוכל לומר 'נהיה לראש ולא לזנב' (סי' תקפ"ג ס"ב, משנ"ב סק"ז).

ז. הלוקחים תמרים צהובים לברכת שהחיינו או לאכול, יפרידו מהמכבדות [גבעול] לפני יום טוב משום איסור דש' (שש"כ פ"ג סמ"ו).

ח. יברך ויאכל התמר תחילה [24] דהוי משבעת המינים, אבל מי שמנהגו לברך ולאכול דוקא התפוח תחילה יקפיד להביא לשלחן התמר או הרימון לאחר אכילת התפוח, ויאמר לבני הבית שיכוונו גם על התמר או הרימון, ואם לא כיון אפשר לסמוך בדיעבד על דעת בעל הבית (סי' ר"א ס"ג ו-ה' וביאור"ל שם).

ט. ואומרים 'יהי רצון' על כל מין פרי או ירק, וכתב המשנ"ב (סק"ב) שיאמר 'יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו', ובשו"ע הרב (בפסקי הסידור) איתא לומר בלא שם ה'.

י. כתב האליה רבה בשם השל"ה 'יתעורר אדם בתשובה כשיאמר יהי רצון ויתפלל על זה בלב שלם' (משנ"ב סי' תקפ"ג סק"ב).

יא. התפילה הנאמרת באכילת הסימנים יש לאומרה לאחר התחלת האכילה מפני שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה (משנ"ב סי' תקפ"ג סק"ד). ואם אמר בטעות את היה"ר קודם האכילה אינו צריך לברך שוב (מט"א סי' תקפ"ג סוף ס"א).

יב. מרנא השבט הלוי זצ"ל היה נוהג לאכול את פרוסת 'המוציא' טבולה בדבש, ולאחר מכן אכל את הסימנים [25]. והיה לוקח תחילה תמרים ומברך עליהם בורא פרי העץ, אחר כך אכל את התפוח בדבש, ואח"כ לקח ירק שברכתו בורא פרי האדמה וברך עליו [26], ואחר כך אכל את שאר הסימנים שהביאו לפניו. בנוסח היה"ר אמר על התפוח היה מזכיר שם ה' - יה"ר מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתחדש וכו', אבל בשאר הסימנים אמר רק יהי רצון שיתמו וכו' בלא הזכרת ה', ויש שנים שאמר גם על שאר סימנים, (שו"ת מחשבת הלוי ח"ב סי' ל"ב אות י', גליונות הליכות שבה"ל).

יג. יש מדקדקים שלא לאכול אגוז בראש השנה מפני שהוא בגמטריא 'חטא', ועוד שגורם ליחה המפריעה לתפילה (רמ"א סי' תקפ"ג ס"ב, מט"א סק"ג).

יד. כתב המט"א (סי' תקפ"ג ס"ג) דאין לאכול פולין וקטניות בראש השנה משום שגורם ליחה.

או"ח סי' שכ"ו שיטבול בדבש ואח"כ במלח בצד השני. ובכף החיים סי' תקפ"ג סק"כ שיטבול הפת תחילה במלח ואח"כ בדבש ויאכל. ובארחות רבינו ח"ב עמ' קע"ג מובא שהחזו"א והקה"י היו מטבילים רק בדבש ולא במלח. ובהליכות שלמה מועדים ח"א פ"א הערה 77 מובא שכן נהג הגרש"ז איערבך זצ"ל רק שדקדק שיהיה המלח מונח על השולחן.

[19]. על תוס' בשבת דף פ"ח. ד"ה פריו שתפוח היינו אתרוג. ועיין שדי חמד (מערכת ר"ה סי' ב') שביאר טעם נוסף, לומר יה"ר שנהיה הדורים במצוות כמו אתרוגים. וכן לבקש לקיים מצות אתרוג. וראה שם באריכות העניין וכן עוד טעמים שהובאו שם.

[20]. דווקא תפוח מתוק ולא חמוץ אף שמטבולו בדבש. כתבו המקובלים כי הוא רמז לשכינה הק' הנקראת חקל תפוחין ומכוונים להמתיקה מדינא קשיא לרפיא (אלף המגן סק"ט). ועיין עוד טעם לאכילת תפוח דוקא ולא פרי אחר בס' תולדות אדם להרה"ק מביאלא זצ"ל. כתב במחזור ויטרי לאכול תפוח אדום. וביארו שיש בזה לימוד זכות על ישראל שאף שנראים אדומים מ"מ בתוכם הם לבנים זכים.

[21]. ועיין בית יוסף שם שראוי לטבול בדבש חי. וכתב בלקט יוסף (הל' ר"ה) דדבש חי סימן טוב לאכול בר"ה, ודווקא חי סימן טוב לחיים טובים. כתב רבי חיים פלאגי זצ"ל ראו והגון שביום ר"ה נאכל מצות מצוה בתוך הסעודה לזכרון לפני ה' כדי שיהיה למגן וצינה בעדינו להושיע משופטי נפשינו ולהוציא לאור משפטינו ונזכר ונכתב בספר חיים טובים עם כל ישראל אחינו אכ"ר, ע"פ הזהר הקדוש (פ' תצוה עמוד קפ"ג ע"ב) ואלמלי הו' נטרי ישאל תגין סטרין דנהמי אלין, לא הו' עיילין בדינא לעלמין. ב'יומא דראש השנה, דאיהו יומא דדינא, (בכל יומא) דלאו איהו, אלא לאינן דלא נטלו מיכלא דאסנותא, ושבדקו לאסנותא דאדוניתא, בגין מיכלא אחרא דאיהו חמין. דהא ב'יומא דא דראש השנה, ההוא חמין סלקא, ומקטרגא עליה דבר נש, ואלשין עליה, ואיהו ב'יומא דא מקטרגא על עלמא. וקודשא בריך הוא יתיב בדינא על פלא ודאין עלמא. (חיים לראש עמ' ק"ז) ועיין דברי יחזקאל להרה"ק משינאווא זצ"ל פ' בא.

[22]. בהגהות חכמת שלמה שם כתב 'דאין הכוונה דרך תפילה, דאין מקום לתפילה בשעת אכילה, רק הוי לבטחון ואמונה כי מראה ומאמין ובוטח שכן יהיה, לכך תקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נחפץ ע"י אמירה זו לטובה'.

[23]. יש שנהגו לאכול ראש של דג. בשעת אכילת דגים יאמר יהי רצון שנפרה ונרבה כדגים ויהי רצון שתהיינה עיניך פקוחות עלינו לטובה (זכרון יהודה מהר"ם א"ש עמ' צ"ו).

[24]. עיין שו"ע (סי' ר"א) דמקדימים לברך על מין שבעה כפי הסדר בפסוק הסמוך לארץ קודם. ולכן הסדר צריך להיות תמר רימון תפוח. וכן כתב בכף החיים (סי' תקפ"ג) שקודם יברך על התמרים שהוא מתוק לסימן טוב וגם ממין שבעה.

[25]. מרנא השבט הלוי זצ"ל נהג כך מחשש הפסק בין הקידוש לסעודה. ויש שנהגו לאכול ביום השני מיד לאחר הקידוש את הפרי שאמרו עליו שהחיינו שלא להפסיק בין ברכת שהחיינו לאכילה, עיין מט"א סי' ת"ד ס"ג, ועיין שו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת סי' נ"ד. ויש טעם נוסף לא לאכול את הפרי קודם הסעודה כי נכנס לספק ברכה אחרונה כשאוכל פרי שלם או גרגיר רימון וכדומה לפני הסעודה (מבית לוי). ועיין בקצה המטה על מט"א סי' תקפ"ג דלדעת האר"י ז"ל אוכלין תפוח בדבש תיכף אחר הקידוש קודם נט"י לסעודה, וכן נוהגין רבותינו תלמידי הבעש"ט זיע"א, וכ"ה בדרכי חיים ושלום אות תש"ז רק התפוח אכל מיד אחר קידוש, וכתב שם שכן נהג מהר"ל. וכן כתוב בסידור רבי שבתי וידוע שכל מנהגיו בסידורו מרבו הבעש"ט זצ"ל.

[26]. כלומר ירק או קטניות שאינו נאכל מחמת הסעודה ללפת את הפת או כמזון ולשובע.

טו. יש הנמנעים מלאכול בראש השנה מאכלים שהתבשלו במיני חומץ וכדומה והוא לסימן טוב (משנ"ב סי' תקפ"ג סק"ה). וכתב הערוך השלחן דאם החמוצים רק לתקן המאכל מותר (סי' תקפ"ג ס"ג).

טז. כל אלו העניינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא יכעוס בימים האלו, מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעש"ט (משנ"ב סי' תקפ"ג סק"ה).

יז. גם מי שאינו נזהר בנטילת ידים של מים אחרונים בכל השנה ידקדק בכך בראש השנה (מט"א סי' תקפ"ג ס"ד).

יח. בברכת המזון צריך לומר יעלה ויבוא, ואם שכח - בליל ראש השנה צריך לחזור ולברך [27]. ואשה ששכחה לומר יעלה ויבוא אינה צריכה לחזור ולברך (רעק"א קמא סי' א'; שבט הלוי ח"ד סי' י"ח, מבית לוי).

שחרית ראש השנה

א. שחרית, משכימים [28] לבית המדרש, והוא אחד מחמשת ההשכמות הנהוגות בשנה [29] (טור).

ב. יש נוהגים שכל הקהל לובשים קיטל בתפילות ביום ראש השנה (מט"א סי' תקפ"ד ס"ג). ומנהגו של מרנא השבט הלוי זצ"ל אף לחבוש לראשו מצנפת לבנה [הנקרא הייב"ל] כמנהג אשכנז (ג' הליכות שבה"ל). ועיין בשו"ת שיח יצחק (סי' ש"י) שמביא סימוכין למנהג [30].

ג. בשעת ברכת עטיפת הטלית יכוון שהברכה של המצוה תימשך רק עד אחר תפילת שחרית, כדי שכאשר יסיר טליתו מעליו בשעת הפסקה יחשב להפסק ויוכל לברך שנית על הטלית בשעת עטיפתו. ואם לא כיוון, ומתפלל במקום שהמנהג לעשות הפסקה, אין צריך לברך שנית, דעל דעת כן בירך ולא הוי היסח הדעת (רמ"א סי' ח' סי"ד, ופמ"ג שם, ועיין בהערה [31]).

ד. שליח הציבור מתחיל לומר אדון עולם [32] ויגדל [33]. וינגן בניגון יפה המתקן ומקובל בכל תפוצות ישראל (מט"א סי' תקפ"ד ס"ה). ויש מקומות שאין אומרים יגדל.

ה. המאריכים בפסוקי דזמרה יזהרו לקרוא קריאת שמע בזמנה קודם התפלה (סי' מ"ו ס"ט).

ו. יהדר לברך ברכות השחר בקול רם כדי שחבירו יענה אמן [34]. ויש שכתב שנכון שיהיו שניים שומעים ברכותיו ויענו עליהם אמן (מחצית השקל סי' ו' סק"ט בשם הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות. ובספר נטעי גבריאל פל"ג אות ט' הביא לזה מקור מהזוהר הקדוש).

ז. אם אוחר באמצע פסוקי דזמרה ואומרים הקהל 'המלך' או 'שיר המעלות ממעמקים' יכול להפסיק במקום דסליק ענינא ולומר עם הציבור, וכשמגיע לישתבח ויכל לאומרו במקומו (אלף למטה סי' תקפ"ד סק"ב) [35]. וכן הדין בעניית אמן ושאר הפסקות, כגון: אשר יצר, פסוק ראשון של קריאת שמע, מודים דרבנן, קדיש וקדושה (סי' נ"א משנ"ב סק"ה, ומט"א סי' תרי"ט סקל"ז) [36].

ח. אם שכח לקרות קריאת שמע לפני התפילה, ורואה שיעבור זמן קריאת שמע עד שהציבור יגיע לקריאת שמע, יקרא כל הג' פרשיות באמצע פסוקי דזמרה (סי' מ"ו משנ"ב סק"א). ולדעת שו"ע הרב (סי' מ"ו ס"ט) יקרא רק את שתי הפרשיות הראשונות.

[27]. מבית לוי, ובשו"ע הרב (בפסקי הסידור) כ' דווקא בליל ראש השנה חוזר. [דביום, שיש שנהגו להתענות, אינה סעודה המחויבת ואין חוזרים]. ועיין תהילה לדוד (סי' קפ"ח סק"ט). ועיין במכתבו של הגרש"א זצ"ל במחזור המפורש, והליכות שלמה (מועדים פ"א סי' י"ט), ובאורחות הלכה שם כ' 'ובע"פ הוסיף הגרש"א איערבאך זצ"ל שכמדומה שהמנהג לחזור גם בשכח ביום', וראה שם הסברא לחזור.

[28]. כתב בספר מטה משה סי' תתקנ"ח משכימים לבית הכנסת, והוא אחד מהחמשה בקרים שמשכימים לתפלה, שנאמר (איוב ז, יח) ותפקדהו לבקרים ולרגלים תבחננו. זה ראש השנה ויום כפורים שבהם נפקדים כל מעשה אדם... עייש איך מרומז כל ההשכמות ר"ה ויה"כ הו"ד, פורים, ת"ב.

[29]. נוהגים קצת לטבול קודם התפילה אף שטבל בער"ה (מט"א תקפ"ד ס"ב), ועיין באלף המגן סק"ה בשם האריז"ל "שלושה דברים הם להסיר כל המונעים בתפילה (א) טבילה במקוה (ב) צדקה (ג) הוא עסק ולימוד דברי מוסר ובפרט דברי מוסר הנמצאים בזוהר" עיי"ש. וכתבו תלמידי רבינו יונה ז"ל שלדברי הכל התפילה מקובלת יותר עם הטבילה עיי"ש (הגהות על אלף המגן). וכן נהגו חסידים ואנשי מעשה.

[30]. ויש שלא נהגו כן.

[31]. עיין שו"ת שבט הלוי ח"י ס"ב ועיין בשו"ע הרב סי' כ"ה סכ"ט 'והיה בדעתו שלא יחזור להניח עד לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ואח"כ נמלך לחזור ולהניח מיד צריך לחזור ולברך עליהם'. וע"ז באלף המגן (סי' תקפ"ד סק"א) שיכין בשעת הברכה על כל משך זמן התפילה... ואפילו בדיעבד שלא כיון קודם הברכה ודעתו היה בעת שפשט הטלית שיחזור ויתעטף בו, גם כן אין צריך לחזור ולברך. ואם נשאר עליו הטלית קטן אף שלא היה דעתו שיחזור וילבשו רק בסתמא גם כן אין צריך לחזור ולברך על הטלית גדול עיי"ש.

[32]. כתב הר"ק האוהב ישראל מאפסא זצ"ל טעם שתקנו לאמרו קודם התפילה, כי הוא מסירת מודעה שעל כוונה זו יזכור השמות. וכתב במטה משה בשם רבי יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרידא גאון ז"ל 'שכל מי שמכוון בעת התחלת אדון עולם ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת ואין שטן מקטרג על תפילתו ואין לו שטן ופגע רע בראש השנה' (אלף המגן סי' תקפ"ד סק"ב).

[33]. פיוט יגדל נהג רבינו זי"ע לאמרו בנעימה מיוחדת כנהוג מקדמת דנא (גיליונות הליכות שבט הלוי).

[34]. עיין רבינו בחיי פ' בשלח (י"ד ל"א) שמבאר את דברי חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך, "כי המברך מעיד בברכתו של הקב"ה שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר והוא העיקר, שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני שהעדות נגמר על ידו, והעונה אמן הוא העד השני וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך כי עמו העדות קיים" עכ"ל.

[35]. אבל באמצע 'נשמת' לא יפסיק רק לקדיש קדושה וברכו. כיון שהיא נקראת ברכת השיר כדאיתא בפסחים דף קי"ח ובתוס' שם כ' שהיא חדא ברכה, ועיין חיי אדם כלל י"ט ס"ו שנקט דין זה להלכה והעתיקו המשנ"ב סי' נ"ב סק"ה (שמעתי מהגר"י דרברמדיקר שליט"א)

[36]. עיין שו"ע ס"ה שכתב שמפסיק כדי לענות אמן באמצע פסוד"ז, אך לא חילק אם יש להפסיק דווקא במקום דסליק ענינא.

ושמעתי לחלק בין אמן לבין שאר הפסקות - מפני שבעניית אמן אין יכול להמתין מפני דהוי אמן יתומה.

ט. לפני חזרת הש"ץ פותחים את ארון הקודש ואומרים אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפילתנו (אלף המגן סי' תקצ"ב סק"א).

י. בעת אמירת אבינו מלכנו נהגו לעמוד (ערוה"ש סי' תקפ"ד ס"ב). ומדלגין אבינו מלכנו הראשון שאין מזכירין חטא בראש השנה. (ב"י בשם כל בו וכ"כ מג"א סק"ב בשם הזוהר), ויש שכן נהגו לומר, (רמ"א, משנ"ב סק"ג).

דיני תקיעת שופר

א. מצות עשה של תורה לשמוע קול שופר בראש השנה שנאמר 'יום תרועה יהיה לכם'.

ב. מברכים שתי ברכות בעמידה, אקב"ו לשמוע קול שופר ושהחיינו (סי' תקפ"ה ס"ב, ומשנ"ב סק"א).

ג. התוקע לאחרים אף שכבר יצא ידי חובה יכול גם כן לברך את הברכות. ורצוי שיברך השומע בעצמו. ואם השומעים הם עשרה יברך אחד ויוציא את כולם (רמ"א סי' תקפ"ה ס"ב, משנ"ב סק"ה, ושע"צ סקט"ו).

ד. התוקע בשביל נשים, אם התוקע כבר יצא תברך האשה את שתי הברכות.

ה. התוקע בשביל נשים יתקע קודם ששמע הברכות בבית הכנסת, ויברך על התקיעות ויכוון לצאת בהם, רק שלא יתקע בשלש שעות הראשונות של היום כי אז אין לתקוע ביחידות. אבל אם אינו יכול להמתין יתקע.

ו. מי שמוכרח לאכול לאחר תפילת שחרית לפני תקיעת שופר מחמת בריאות גופו חייב לקדש^[37] (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נד אות ג').

ז. מי שנוהג ומקפיד לא לאכול ולשתות קודם תקיעת שופר, אם יש לו צורך לשתות או לאכול מחמת חולי וכדומה אין צריך לעשות התרת נדרים^[38], (דגול מרבבה יו"ד סי' רי"ד סק"ב).

ח. אישה חלושה שצריכה לאכול קודם התקיעות יכולה לאכול, אבל צריכה לשמוע או לעשות קידוש (אשל אברהם מבוטשאטש סי' תקפ"ט ומובא באלף המגן סק"ב, ידות הלוי ח"ד סי' ס"ו).

ט. התוקע יחיד אינו מפסיק באמצע התפילה לתקוע, ואפילו יש לו מי שיתקע בשבילו אינו מפסיק באמצע התפילה כדי לשמוע התקיעות, כי לא תקנו לתקוע על הסדר אלא בציבור (סי' תקצ"ב ס"ב משנ"ב סק"ו).

י. כשחוזרים מההפסקה יש ליטול הידיים לפני התקיעות ותפילת מוסף בגין היסח הדעת מטהרתן.

יא. אם פשט הטלית בהפסקה בת שתיים וכל הפחות, או אחר שינה אפי' מועטה, יתעטף בברכה (שו"ע הרב ס' כ"ה סכ"ט).

יב. ברכת אשר יצר, מותר לומר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד (שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' ס"ו אות ה', ובהגהות בכת"י, וח"ז סי' ע"ט).

יג. יחיד המאריך בתפילתו יותר מהש"ץ, וכשמתחילים לתקוע עדיין לא הגיע לסיום אחד הסדרים [מלכויות, זכרונות, שופרות] ישתוק וישמע התקיעות, ואח"כ ימשיך בתפילתו, ולא יאמר היום הרת עולם לאחר התקיעות אלא כשיגיע לסיום הסדר, (מט"א סי' תקצ"א ס"ג).

יד. המאחר לבית הכנסת וכבר תקעו תקיעות דמיושב [דהיינו תקיעות קודם תפילת מוסף] יברך לעצמו הברכות אקב"ו לשמוע קול שופר ושהחיינו קודם שתוקעים בחזרת הש"ץ, ואם נמצא במקום שתוקעים בתפילה בלחש (עיין שו"ע הרב סי' תקצ"ב ס"א) יכוון שלא לצאת בתקיעות אלו, ויברך הברכה לאחר שאמר הש"ץ ברכת מלכויות. (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' ק"ח).

תפילת מוסף

א. בתפילת המוספין בימי ר"ה באמירת מפני חטאינו וכו' צריך לדקדק לומר ואת מוספי יום וכו' בלשון רבים כדי לכלול קרבנות ראש השנה וראש חודש (סי' תקצ"א ס"ג) ואם אמר 'מוסף', אם עדיין לא סיים הברכה צריך לחזור אך אם סיים הברכה אין צריך לחזור, וביום ב' דר"ה אף אם לא סיים הברכה אין צריך לחזור.^[39]

איסור הכנה מיום א' דר"ה ליום ב' דר"ה

א. אסור להכין דברי מאכל ביום הראשון לצורך היום השני^[40], וצריך להמתין עד שעת יציאת היום הראשון כפי שנוהג בכל מוצאי שבת ויו"ט, משום שיש איסור לבשל ביום הראשון שהוא דאורייתא לצורך היום השני שהוא רק מדרבנן^[41]. אולם מותר לסדר את הבית גם ביום הראשון אחר הצהריים כראוי לכבוד יום טוב.

[37]. דלאחר תפילת שחרית כבר נתחייב בקידוש (סי' רפ"ז ס"ג משנ"ב סק"ז). - יש קהילות שנהגו היתר רק לשתות קודם תקיעת שופר ללא קידוש וסמכין על שיטת המהרש"ל ולבוש ושאר פוסקים דקודם מוסף ליכא עדיין חיוב קידוש, כדי שלא יצטרכו לאכול בכדי שיהיה קידוש במקום סעודה. ובדברי יחזקאל (עמ' שס"ט) מובא טעם הגון בזה"ל "מון זצלה"ה (מקאלאשיטין) אמר בשם זקנו הק' משינאווא בשם רבו מהר"ש מבעלזא זצוקלה"ה, שבראש השנה קודם תקיעת שופר אין צריך לקדש, כי בתחילה היו תוקעין בתפילת שחרית ומטעם גזירה תוקעין במוסף, ולכן שייך התקיעות לתפילת שחרית ועדיין לא הגיע חובת קידוש. אמנם פעם אחת ציוה לאחד מחסידיו רבי ישראל מאיר ע"ה מדעמביץ שהיה לו חולשת הלב שילך לטעום מזונות קודם תקיעת שופר וציוה לו לקדש. ועיין שו"ת דברי יציב ח"א סי' קל"א. ודרכי חיים ושלום א' תשט"ז.

[38]. עיין במשנ"ב סי' תקפ"ב סק"ט דמביא דעת המג"א (וכן דגול מרבבה יו"ד סי' רי"ד סק"ב) דאין צריך התרה, ודעת הש"ך ביו"ד סי' רי"ד. סק"ב דצריך התרה, וכתב כתבתי להלכה כפי ששמעתי ממו"ד הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, שנקט להלכה שהיות ורק נהג ולא הוי נדר בפיו קיל טפי וא"צ התרה.

[39]. ועיי"ש במשנ"ב (סק"ו), שע"צ סק"ו, ועיין במט"א ס"ה דדעתו לחזור אף אם סיים הברכה, אבל באלף המגן (סק"ה) הביא הכרעת האחרונים דאין צריך לחזור.

[40]. דרך להחמיר אמרין ששני הימים הם קדושה אחת ולא להקל (משנ"ב סי' תק"ג סק"ב).

ב. מותר להוציא מהמקפיא שקית גדולה שיש בה כמה דברים^[42], להפשירה, אף שיצטרך רק חלק מהם לצורך היום הראשון^[43].

ג. דבר שאינו מלאכה אלא רק טירחא בעלמא, כגון להוציא דבר מאכל מהמקפיא, או שטיפת הכלים, יש להתיר במקום הצורך, אך שיהיה בעוד היום גדול שלא יהיה מוכחא מילתא שהוא לצורך הלילה (משנ"ב סי' תרס"ז סק"ה). להכין הנרות מבעוד יום אסור (לוח א"י)^[44].

הדלקת הנרות, קידוש, וסעודה – ליל יום טוב שני

א. אסור להדליק את הנרות של היום השני של החג לפני צאת הכוכבים, משום שיש איסור להדליק ביום טוב דאורייתא [יום א'] לצורך יום טוב דרבנן [יום ב']. וימתין לזמן שרגיל תמיד בכל מוצאי שבת ויום טוב.

ב. לאחר צאת הכוכבים יכיננו את צורכי הסעודות ליל יום טוב.

ג. ידליקו את הנרות בליל יום טוב על ידי נר שהוכן מערב החג^[45], כי אסור ליצור אש חדשה ביו"ט. ולאחר ההדלקה אסור לכבותו אלא יניחוהו על המגש ויכבה מאליו.

ד. אסור להבהב הפתילה קודם ההדלקה מפני תיקון כלי (שו"ע סי' תקי"ד ס"ט, ומשנ"ב סקמ"ג).

ה. המדליק נרות בתוך כוסית שלאחר ההדלקה נשארת חתיכת מתכת בתוך הכוסית, וכן גרוגים (נרות חימום) שרוצה להשליכם ולהניח במקומם חדשים – לכתחילה יוציא ע"י כלי כגון כף או מזלג, ומעיקר הדין יכול להוציא אף בידו^[46].

ו. המדליק בנרות שעווה אסור להדביקם ביו"ט בכדי שלא יפלו (משנ"ב סי' תקי"ד סק"ח).

ז. בהדלקת הנרות תברך^[47] 'להדליק נר של יום טוב' וברכת 'שהחיינו'. ותניח פרי חדש לפניו בשעת הדלקת הנרות, או תלבש בגד חדש, ותכוון בברכת שהחיינו גם עליהם (מט"א סי' תקפ"א סנ"ד). ותדליק סמוך לקידוש, כדי להסמיך ברכת שהחיינו לאכילת הפרי (מט"א סי' תקצ"ט ס"ט).

ח. איש המתגורר לבד בחג ועושה קידוש לעצמו, לא יברך שהחיינו בהדלקת הנרות של יו"ט רק ברכה על הנרות, ומיד יקדש, וברכת שהחיינו של הקידוש עולה גם לנרות (מט"א סי' תקצ"ט ס"ט).

ט. וכן אישה המתגוררת לבדה בחג ועושה קידוש לעצמה, לא תברך שהחיינו בהדלקת הנרות של יו"ט אלא בקידוש. ואם ברכה בהדלקת הנרות לא תברך שוב בקידוש^[48]. אבל אם מוציאה נשים אחרות בקידוש שלא הדליקו נרות, אף אם בירכה שהחיינו בהדלקת הנרות, מ"מ תברך שוב שהחיינו בקידוש כדי להוציאן.

י. בשעת ברכת שהחיינו בקידוש צריך שיהיה פרי חדש מונח לפניו או שיהא לבוש בבגד חדש ויכוון גם עליהם. מרנא השבט הלוי זצ"ל היה מניח את הפרי בשעת הקידוש, והיה אוכלו רק לאחר אכילת 'המוציא'^[49].

יא. אף אם אין לו פרי או בגד חדש גם כן יאמר שהחיינו (שו"ע סי' ת"ר ס"ב).

יב. אכילת הסימנים בליל ב' – החתם סופר ותלמידיו זצ"ל נהגו לאכול שוב את הסימנים, וכך נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל^[50]. ובאלף המגן הביא בשם הרה"ק הבני יששכר זצ"ל דלא ראה מי שנהג כן.

דינים שונים

א. כתב הרמ"א נוהגים שלא לישון ביום ראש השנה, דמאן דדמיך בריש שתא... [ירושלמי], ומנהג נכון הוא. והאריז"ל אמר שאחר חצות מותר, שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות. וכתב הב"ח שהר"מ היה ישן בר"ה. ואם ראשו כבד עליו

[41]. עיין ביאורו"ל סי' תק"ג ד"ה ואפילו בשני ימים.

[42]. עיין משנה ברורה סי' שכ"ג סק"ו ד"ה אפילו עשר כוסות וא"צ אלא לאחת רשאי להדיח כולן דהואיל וראוי לו כ"א הותרו כולן וה"ה שמציעין עשר מטות, וא"כ יכול להוציא אף כמה שקיות נפרדות אם זה מאותו המין. אבל לענין בישול וכדומה עיין סי' תק"ג ס"א, וישאל לחם.

[43]. [ועיין במשנ"ב סי' תרס"ז סק"ה ש"ח"ל "ובשעת הדחק שלא ימצא בלילה בקל מותר להביא יין וכן מים מיו"ט לחבירו, רק שצריך להביאו בעוד יום גדול (דלא מוכח מילתא, דאפשר דצריך עדיין לצורך היום) וגם לא יביא כדרך שנושא בחול רק ישנה] להכניס למקרר יין או שתיה לצננו, אם יש צד שיטעם מזה ביו"ט הראשון או שיטעם לאחר הילדים מותר, דאינו הכנה, דליו"ט הראשון הוא עושה, וכן אם הבקבוק מונח בחוץ ורוצה לסדר את החדר לכבוד שבת מותר להניחו במקרר שהוא מקומו. [44]. בשעת הדחק יש להתיר ע"פ החיי אדם (כלל קנ"ג ס' ו'), ועיין שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ס"א; ס"ג). ונראה לי שבנרות כיון שההכנה היא קלה ומהירה אין את ההיתר של שעת הדחק, כנלע"ד. ועיין בספרי "אוצר הליכות" בעמודים ק' וק"ה מה שכתבנו בזה.

[45]. אם אין לו נר להדליק נרות ליו"ט או לבישול, מותר להעביר אש מנר שהודלק לעילוי נשמה (משנ"ב סי' קנ"ד סקנ"ו).

[46]. הרעק"א בהגהות שו"ע סי' תק"א מתיר. ושםעתי ממור"ה הגאון הגדול רבי י. מ. שטרן שליט"א ששייך גם בזמננו. וע"ע בשו"ת דבר יוסף להגאון רבי יוסף דוב פישר זצ"ל סי' מ"א שהאריך בזה.

[47]. מתי לברך בהדלקת נרות דיו"ט? המנהג אצל מרנא השבט הלוי זצ"ל לברך ביו"ט שחל בימות החול קודם הדלקת הנרות (הגש"פ-שבה"ל).

[48]. בספר ברכת הבית (שער מ"ה א' כ"ו) כתב שאשה המקדשת לעצמה תברך שהחיינו בשעת הקידוש. וכן מורים מו"ר הגרי"מ שטרן הגרמ"ש קליין והגרש"א שטרן שליט"א, וכן הוא בלוח א"י (להגרי"מ ט). ועיין בשע"ת סי' רס"ג סק"א ומשנ"ב סק"ג שמה שנהגו הנשים לברך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות אין לזה יסוד ואין למחות בידם.

[49]. מחשיש הפסק בין קידוש לסעודה. ויש נוהגים לאכול את הפירות מיד לאחר הקידוש כמו שכתב במט"א סי' ת"ר ועוד (מבית לוי).

[50]. וכן נהג מהרי"ך דושינסקי זצ"ל והאמרי סופר מערלוי זצ"ל (הליכות ונהגות מאמרי סופר עמוד רנ"ז). ועיין

ב. אם הבית מלולכך מאוד אפשר להקל ולשטוף במים וסבון את הריצפה המרוצפת, ולגרוף במגב גומי בלבד, אבל לא לנגב במטלית^[52]. המכסה של הניקוז אם אין בו בית אחיזה אסור להוציא מהריצפה לכך יוציא מערב יו"ט או יחליפנו למכסה שיש בו בית אחיזה.

אלה יעמדו על הברכה שגדבו לזכות את אחינו בני ישראל

<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ק רבי ישראל בן הרה"ק רבי אשר זצוק"ל בעל אור ישראל מנו"כ בפרנקפורט נלב"ע ב' תשרי תרפ"ב לזכות התורם שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>זקני הרה"ח ר' חיים בן ציון בן ר' אהרן צבי זצ"ל מרמורשטיין נלב"ע י"ג אלול תשס"ג נדבת נכדו ידידנו עוז הרה"ח ר' שלום עוזר שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ג רבי חיים אלימלך בן ר' יוסף אליהו זצ"ל קורנברג נלב"ע א' דר"ה תשס"ה נדבת חתנו ידידנו הרה"ח ר' יהודה משה מקובר שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ר יוסף נטע בן ר' יעקב ז"ל שטיגליץ נלב"ע ג' חשוון תשע"ג נדבת בנו ידידנו הרה"ח צבי שיחי'</p>
<p>לעילוי נשמות</p> <p>מרת פרומה איטה בת ר' יהושע בנימין ע"ה נלב"ע צום גדליה בתוך כל קדושי ישראל שנהרגו עקה"ש, וכל הנשמות הגלמודות שאין מי שיעשה עבורן תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>ר' משה צבי בן ר' דוב ז"ל הופמן וזוגתו סערל לאה בת ר' יו"ט ע"ה. ר' מרדכי בן ר' משה צבי ע"ה. ר' אליהו בן ר' משה צבי ז"ל. פניע בת ר' משה ע"ה. מרדכי בן אליהו ז"ל. נדבת ידידנו הרה"ח חיים יהודא הופמן שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ח ר' שמואל בן ר' זאב זצ"ל פדר נלב"ע ה' תשרי תשע"ב</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ר יוסף נטע בן ר' יעקב ז"ל שטיגליץ נלב"ע ג' חשוון תשע"ג נדבת בנו ידידנו הרה"ח צבי שיחי'</p>
<p>לעילוי נשמות</p> <p>מרת פריידא ראצא בת הרה"ח ר' יצחק מרדכי הלוי ע"ה פישגרונד נלב"ע כ"ג אלול תשע"ט נדבת בנה ידידנו הרה"ח ר' משה יעקב שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ח ר' שמואל בן ר' זאב זצ"ל פדר נלב"ע ה' תשרי תשע"ב</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ר יוסף נטע בן ר' יעקב ז"ל שטיגליץ נלב"ע ג' חשוון תשע"ג נדבת בנו ידידנו הרה"ח צבי שיחי'</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ר יוסף נטע בן ר' יעקב ז"ל שטיגליץ נלב"ע ג' חשוון תשע"ג נדבת בנו ידידנו הרה"ח צבי שיחי'</p>